

**СТРАТЕГИЈА
ЗА МЕЃУЕТНИЧКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО
ОБРАЗОВАНИЕТО И МЛАДИНСКИ АКТИВИЗАМ
НА ОПШТИНА БЕРОВО**

Октомври, 2020

Листа на кратенки

БРО – Биро за развој на образованието

ДПИ – Државен просветен инспекторат

ЕУ – Европска Унија

ИКРУ – Индикатори за квалитетот на работата на училиштето

МИО – Меѓуетничка интеграција во образованието

МОН – Министерство за образование и наука

НВО – Невладина организација

СР – Совет на родители

РМ – Република Северна Македонија

ЦСОО – Центар за стручно образование и обука

УО – Училиштен одбор

1. ВОВЕД

Мултикултурализмот и адресирањето на меѓуетничките односи во образованието претставуваат основа за меѓусебното разбирање и градењето на кохезивно општество. Иако аспирациите за членство во ЕУ/НАТО се заеднички за сите граѓани на земјата, се поставува прашањето за подготвеноста на учениците да живеат во мултикультурното и мултиетничкото семејство на Европската Унија. Учениците во оваа земја прво треба да научат да ги разбираат, прифаќаат и почитуваат различите во сопствената земја за да се интегрираат во сопственото општество. Потоа тие може да тежнеат кон потполна интеграција во Европското семејство.

Во земјата е остварен значителен напредок во зголемување на достапноста на сите нивоа на образование за децата од различните етнички заедници. Особен напредок се забележува во образованието на мајчин јазик, но исто така и во децентрализацијата со која општините се одговорни за управување со училиштата. Училиштето може да преземе значајна улога во континуираното надградување на овие вредности само доколку обезбеди демократска клима и услови за нивно постојано обновување и зајакнување. Тоа треба да биде поттикнувачка средина која иницира и поддржува активности за поврзување на младите, нивната интеграција и взајмно почитување независно од етничката, верската и друга припадност. Наставниот план за основното образование е сменет и ги содржи принципите на мултикултурализмот. Имајќи предвид дека мултикултурализмот и добрите меѓуетнички односи се важни карактеристики на квалитетното образование кое води до подобрување на резултатите на учениците, во наредната фаза на образните реформи овие елементи треба особено да се нагласат.

Образовниот систем треба да преземе конкретни чекори за да го направи моделот на интеграција попрефериран од моделот на етничка поделеност и за наставниците и за учениците, како што е:

- почитување на родовата и етничката затапеност во сите проектни активности и обуки за партнериите и учесниците;
- работка со родителите во активностите во заедницата(учење преку партиципација и акција)
- вклучување и обезбеден непречен пристап за лица со посебни потреби;

Реформите во образованието не опфаќаат само подобрување на академските знаења, туку и учење коешто помага учениците да се подготват да живеат во мултикультурно општество и тоа е нагласено како во многу меѓународни документи (УНЕСКО, УНИЦЕФ, Совет на ЕУ), така и во официјалните документи на Владата на Република Северна Македонија и образовните институции: Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование (МОН и БРО, 2007); Индикатори за квалитетот на работата на училиштата (МОН и ДПИ, 2015); Професионални компетенции и стандарди за наставници, стручни соработници и директори на основни и средни училишта.

Оттука напорите на локаните власти и невладините организации преку разни иницијативи и проекти да го помогнат процесот за меѓуетничка кохезија се повеќе од неопходни и суштински за иднината на младите. Активностите кои се во насока на промоција на меѓуетничка интеграција во образованието обезбедуваат можности за непосредна интеракција на учениците со различен културен идентитет. Овој вид активности овозможуваат младите да учат едни за други и едни од други. Преку запознавањето со различностите учениците всушност се зближуваат, дејствуваат и живеат заедно. Сето ова резултира со унапредување на меѓусебните односи и развивање на соработка и заедништво. Овие активности придонесуваат и за интензивирање на неформалната комуникација меѓу учениците надвор од училиштето, што би била повисока цел на Стратегијата за меѓуетничка интеграција во образованието и граѓанската вклученост.

Општина Берово во соработка со училиштата е посветена да креира своја политика за промовирање на меѓуетничка интеграција во образованието и граѓанска вклученост на младите, планирајќи активности според карактеристиките на самите училишта. Во рамките на активностите за меѓуетничка интеграција во образованието ќе се промовира интеракцијата и социјализацијата меѓу учениците од различните заедници/наставни јазици и во еднојазичните и во повеќејазичните училишта. Кога учениците учествуваат во заеднички активности, тие имаат можност за непосредна комуникација и меѓусебен контакт, меѓусебно запознавање и формирање интерперсонални релации, учење едни за други едни од други и за намалување на негативните стереотипи и предрасуди за другите. Во активностите за граѓанска вклученост на младите, тие ќе бидат насочувани и поддржувани да идентификуваат конкретни проблеми во училиштето и заедницата. Потоа, врз основа на нивните заеднички одлуки, младите ќе преземаат иницијативи за акции со цел да се придонесе кон решавање на постоечките проблеми и недостатоци на ниво на училиште и заедница.

Општина Берово го прифати предизвикот интензивно да работи на унапредување на меѓуетничката кохезија во образовниот систем и да создаде услови за непречено граѓанско учество на младите во средината во која учат и живеат. Имајќи ја предвид структурата на населението во општина Берово, а воедно и во образовниот систем, општина Берово постојано се стреми кон унапредување на соработката во подрачјето на меѓуетничката интеграција во образованието и граѓанска вклученост на младите во заедницата, со други општини, во училишта со настава на два или повеќе јазика. Следејќи го националниот концепт за создавање „едно општество за сите“, училиштата на ниво на општината, иницираа бројни училишни и вонучилишни активности со кои придонесоа во училиштата да се создаде атмосфера на заедништво, сплотеност и меѓусебно разбирање. Учениците во општина Берово учествуваат во заеднички наставни активности преку заеднички часови, и/или во истражувачки проекти, заеднички воннаставни и слободни ученички активности, како што се: екскурзии, секции, театарски претстави, креативни работилници, спортски игри итн.

Градоначалникот на општина Берово формираше **Комисија за унапредување на меѓуетничката интеграција во училиштата** (Решение бр. 08-1945/1 од 17.06.2020 година), со цел планирање, поддршка, реализација и следење на активностите за меѓуетничка кохезија и младински иницијативи во образовните институции во општина Берово, како и изработка на Стратегија за меѓуетничка интеграција во образованието и граѓанска вклученост. Во сите фази на изработка на Стратегијата и Акцискиот план, Комисијата имаше целосна поддршка и помош од страна на Македонскиот центар за граѓанско образование (МЦГО), кој е национален имплементатор на Проектот на УСАИД за меѓуетничка интеграција на младите во образованието.

- Процесот на подготовкa на Стратегијата е воден од Македонскиот центар за граѓанско образование (МЦГО).

- Стратегијата е усвоена од страна на Советот на општина Берово на седница одржана на ден _____, со одлука број _____ од _____ година.

ВИЗИЈА И МИСИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА МЕЃУЕТНИЧКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО И ГРАЃАНСКА ВКЛУЧЕНОСТ ВО ОПШТИНА БЕРОВО

ВИЗИЈА: Основните и средното училиште во општина Берово се современи образовни установи, отворени за потребите на младите, во кои се промовира меѓуетничка соработка, се почитуваат разликите и високо се вреднува солидарноста, а учениците се подготвуваат за живот во мултиетничко општество.

МИСИЈА: Создавање современи воспитно-образовни установи со еднакви услови за образование на сите, во кои ќе се негува сопствениот национален и културен идентитет, а едновремено ќе се почитуваат различностите и ќе се промовираат вредностите на меѓуетничката интеграција.

2. ОПШТА ЦЕЛ НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА МЕЃУЕТНИЧКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО И ГРАЃАНСКА ВКЛУЧЕНОСТ

Целите на интеркултурното образование треба долготочно и систематски да го иницираат менувањето и надградувањето на воспитно-образовната практика во Република Северна Македонија, преку персонална и институционална трансформација како основа за идни пошироки општествени промени.

Општина Берово ќе се стреми за целосна соработка за МИО и граѓанска вклученост на младите, преку:

- формирање општинска комисија за планирање, учество во реализацијата и следење на реализацијата на активностите за МИО и граѓанска вклученост на младите;
- изработка на општински акционен план за активности за МИО и граѓанска вклученост на младите, заснован на елементите од годишните планирања на училиштата;
- обезбедување финансиски средства, друга материјална и логистичка поддршка за училиштата во делот на активностите за МИО и граѓанска вклученост на младите;
- активно вклучување на вработените од одделението за образование;
- соработка со тимовите за училишна интеграција од основните и средното општинско училиште, претставниците од Училишните одбори, Советите на родители и локалната заедница;
- соработка со невладините организации од сферата на интеркултурното образование, меѓуетничката соработка и разни акции во заедницата;
- соработка со клучните образовни институции (МОН, БРО, ДПИ и ЦСОО);
- соработка и размена на искуства со други општини;
- информирање на јавноста за активностите за МИО преку користење на содржините од веб-страницата на општината, локални и национални електронски медиуми;
- организирање кампањи, дебати и тркалезни маси за подигнување на свесноста на населението за придобивките од меѓуетничко интегрираното образование и граѓанска вклученост на младите во општеството;
- водење процес за воспоставување на партнериства меѓу училиштата за реализирање активности за меѓуетничка интеграција;
- поттик и поддршка за креирање мрежа на училиштата во општината и/или во соработка со други општини за реализација на меѓуучилишна и меѓупштинска соработка во доменот на меѓуетничка интеграција и граѓанска вклученост на младите.

3 МЕТОДОЛОГИЈА

- Стратегијата е подготвена со активната вклученост на претставници од општините во обуките за МИО и преку менторска поддршка и дискусији во период од месец март до месец август 2020 година.
- Претставниците на општина Берово беа вклучени во Работилница за вмрежување и споделување на искуства од општините, која се одржа на 3 март, 2020 година.

3.1 Принципи на МИО на ниво на општина Берово

3.1.1. Заемна доверба и партнерство

Принципот на доверба е еден од најзначајните принципи во МИО. Воспоставувањето на доверба и партнеријски однос помеѓу различни етнички групи овозможува секоја од страните да биде свесна како за својата улога во процесот на меѓуетничка интеграција, така и за улогата на другата страна. Развивањето позитивна слика за себе кај секој поединец, вреднување на сопствениот идентитет, како и на групата на којашто припаѓа. Градењето на доверба и градењето на партнеријски однос помеѓу училиштата во општина Берово и другите градови во однос на МИО, значи секоја од страните да има јасно поставени цели и истите да бидат усогласени со другата страна.

3.1.2. Учество и размена на мислење

Принцип преку кој ќе се обезбеди активно учество на секој поединец и/или правен субјект во активностите за меѓуетничка интеграција, согласно неговите можности, при што активно ќе се разменуваат мислења, знаења и искуства. Сето тоа ќе допринесе за унапредување на транспарентноста, а со тоа и на демократските процеси во општеството. Тоа претставува предизвик за развивање дијалог во насока на откривање на меѓусебните сличности, но, истовремено, и на перципирање и прифаќање на различностите како заедничка културна придобивка.

3.1.3. Транспарентност

Транспарентноста означува јавно делување на поединецот, општествените групи, организации и институции кои се карактеризираат со отвореност, односно подготвеност сработеното да го направат што подостапно за јавноста со што ќе бидат одговорни пред пошироката јавност. Општина Берово и училиштата ќе бидат транспарентни, односно редовно ќе информираат за состојбите, одлуките и активностите кои се преземаат во рамките на МИО.

3.1.4. Одговорност

Одговорноста е принцип според кој општина Берово, средните училишта, како и социјалните партнери имаат одговорност, согласно индивидуалните можности, за активно да се вклучат, учествуваат, функционираат и донесуваат одлуки со цел грижа, заштита и добросостојба на секој поединец во општеството.

3.1.5. Еднакви можности

Овој принцип подразбира обезбедување еднакви можности и поттикнувачка средина каде секој учи, го покажува и го искористува својот потенцијал. Тој повикува на отвореност на сите активни чинители во процесот без постоење на предрасуди и стравови. Овој принцип промовира еднакви услови, можности и отворена соработка на сите вклучени страни кои се водени од општиот интерес за меѓуетничка интеграција во образованието.

3.2 Целни групи

Оваа стратегија ги вклучува општината, училиштата, родителите, како и граѓанските организации, локалните бизниси и секако граѓаните на општина Берово.

3.3 Временска рамка

Временската рамка за спроведување на Стратегијата е 5 години и таа ќе се спроведува од октомври 2020 до октомври 2025 година. Во акциониот план, како составен дел на Стратегијата, подетално се определени роковите за реализација на планираните активности за меѓуетничка интеграција во образованието.

4. ЗАКОНСКА РАМКА И МОЖНОСТИ ЗА МЕЃУЕТНИЧКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

4.1 Меѓуетничката интеграција во образованието во стратешките документи на РСМ

Република Северна Македонија е потписник на значајни меѓународни документи коишто се однесуваат на човековите права, правата на детето, како и граѓанските права:

- Универзалната декларација за човекови права (Член 26);
- Меѓународен пакт за граѓански и политички права (Член 27);
- Конвенцијата за правата на детето (Член 28, 29, 30);
- Конвенцијата на УНЕСКО против дискриминација во образованието (Член 5);
- Документот од состанокот во Копенхаген од Конференцијата за човекова димензија на ОБСЕ (Ставка 34 и 35);
- Декларацијата на ОН за правата на лицата кои припаѓаат на национални или етнички, религиозни и јазични малцинства (Член 2 и 4);
- Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства (Член 5, 6, 12, 13, 14 и 15);
- Европската повелба на Советот на Европа за регионални и малцински јазици;
- Европската повелба на Советот на Европа за социјална кохезија.

Мултиетничкиот карактер на земјата е дефиниран во Уставот на РМ, во законите за основно и средно образование, како и во Националната стратегија за развој на образованието и Концепцијата за деветгодишно основно воспитно образование.

Мултикултурализмот и разбирањето на „другите“ е еден од четиринаесетте принципи во рамките на Концепцијата за деветгодишно основно образование. Според овој принцип учениците преку наставните содржини, методи и активности треба да стекнуваат знаења и вештини потребни за разбирање и почитување на „другите“, како и за промовирање на вредностите меѓу учениците - почитување на разликите меѓу луѓето, нивната култура, јазик и традиција.

4.2 Образованието на заедниците согласно Уставот на РМ

Според Уставот секој има право на образование. Образованието е достапно за сите под еднакви услови. Основното и средното образование се задолжителни и бесплатни. Припадниците на заедниците имаат право слободно да го изразат, негуваат и да го развиваат својот идентитет и националните карактеристики. Република Северна Македонија ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет. Припадниците на заедниците имаат право на настава на својот јазик во основно и средно образование, на начин утврден со закон. Во училиштата каде што наставата се изведува на јазиците на другите етнички

заедници, се изучува и македонскиот јазик¹. Уставот и законите поврзани со образованието содржат одредби со кои се промовира почитување на различните култури, толеранција и недискриминација.

4.3 Мултиетничкиот карактер на РМ во Законот за основно и Законот за средно образование

Законот за основно образование забранува дискриминација врз основа на пол, раса, боја на кожа, национална, социјална, политичка или религиозна афилијација или социјален статус во остварување на правото за основно образование. Следното е дел од целите на основното образование: 1) развивање на писменоста и способностите на учениците за разбирање, информирање и изразување на македонски јазик и неговото кирилско писмо, како и на јазик и писмо на припадниците на заедниците кои зборуваат јазик различен од македонскиот јазик, 2) воспитување за почитување на различностите, соработка, почитување на различноста, основните човекови слободи и права.

Законот за средно образование, исто така, не дозволува дискриминации засновани на пол, раса, боја на кожата, национално и социјално потекло, политичко и верско уверување, имотна и општествена положба. Според овој закон средното образование е задолжително за секој граѓанин, под еднакви услови утврдени со овој закон.

Во рамки на основните професионални компетенции и стандарди за наставниците, стручните соработници и директори, една од шесте компетенции е посветена на областа „Социјална и образовна инклузија“, ставајќи акцент на развојот на мултиетничките надлежности.

4.4 Тематските насоки во Стратегијата на РМ за интегрирано образование

Насоките дадени во тематските подрачја допираат прашања од: демократското владеење во училиштата во децентрализирана средина, заедничките наставни и воннаставни активности, јазичните постигнувања, наставните содржини и учебници, како и обука за наставници за водечките концепти и принципи за надминување на поделбата по етнички и јазични линии во училиштата.

Во Министерството за образование и наука е формирана работна група со одговорност за следење на работата на конкретните активности во училиштата за меѓуетничка интеграција. Важно е да се напомене дека една од целите на оваа работна група е и да се одбегне преклопувањето на активностите за МИО на терен.

4.5 Вклучени страни во процесот на образование

4.5.1. Министерство за образование и наука (МОН)

Министерството за образование и наука има мисија да го развива образованието и воспитно-образовниот систем во Република Северна Македонија, да ја развива науката, научните достигнувања и иновации преку примена на принципите на квалитет, економичност, граѓанска одговорност и поврзаност со пазарот на трудот. Со примена на овие принципи ќе се овозможи и рамноправно учество на Република Северна Македонија во европските образовни економски и политички интегративни процеси. Министерството за образование и наука има визија да ги промовира вредностите и темелите на квалитетното образование и наука како клуч за подобрување на квалитетот на животот во целокупното општество. Министерството за

¹ Член 44 и Член 48 од Уставот на Република Северна Македонија.

образование и наука доделува мали грантови за сите училишта во Република Северна Македонија кои ќе аплицираат со активности за меѓуетничка интеграција во образованието.

4.5.2. Биро за развој на образованието (БРО)

БРО е орган на управа во состав на Министерството за образование и наука, одговорно за целокупниот образовен развој, вклучувајќи ги и наставните планови и програми. Сите одлуки се носат на централно ниво, иако БРО има свои канцеларии и во поголемите градови. Од 2012 год. советниците на БРО се дел од голем број обуки поврзани со меѓуетничка интеграција во образованието.

4.5.3. Државен просветен инспекторат (ДПИ)

ДПИ е орган на државната управа во состав на Министерството за образование и наука и врши надзор над исполнетоста на образовните стандарди, обезбедување на квалитет на образованието, ефективност преку евалуација на работата на воспитно-образовните установи, како и примената на законите, другите прописи и општи акти од областа на образованието и воспитанието. При утврдување на оценката за квалитетот на воспитно-образовниот процес, во текот на интегралната евалуација, се поаѓа од Индикаторите за квалитетот на работата во училиштата што се пропишани и донесени од страна на Министерството за образование и наука. Индикаторите исто така се користат за вршење на увид на работата на училиштата од аспект на меѓуетничка интеграција во образованието.

4.5.4. Центар за стручно образование и обука (ЦСОО)

ЦСОО е јавна установа во која треба да се усогласуваат и да се интегрираат јавните интереси и интересите на социјалните партнери во стручното образование и обука во РСМ и е центар кој ја координира соработката со меѓународните институции и организации во областа на стручното образование и обука. Центарот врши стручни работи од областа на следењето, вреднувањето, проучувањето, унапредувањето, истражувањето и развојот на стручното образование и обука, како и други работи во согласност со Законот, актот за основање и статутот.

4.5.5. Државен испитен центар (ДИЦ)

Надлежностите на ДИЦ се да подготвува национална програма за екстерна евалуација на основното и средното образование согласно европските стандарди; да прибира, обработува и врши анализа на резултатите од тестирањето за проверување на постигањата на учениците во основното и во средното образование; да учествува во подготовката на концепцијата за матура и завршни испити во средното образование; да изготвува тестови за екстерните испити во државната матура; и да врши обука на кандидатите за директори на основни и средни училишта и да го спроведува испитот.

4.5.6. Училишни одбори²

Училишниот одбор е одлучувачко тело одговорно за управување со училиштето. Составот, надлежностите и задачите на училишниот одбор се определени со Законот за основно образование и статутот на училиштето. Улогата на училишниот одбор во училиштето е да

² Училишниот одбор е составен од: училишниот персонал (менаџментот, стручната служба и наставниците), преставници од општините и од родителите.

донаесува статут на основното училиште; предлага годишна програма за работа и извештај за работа на основното училиште до советот на општината; донесува програма за развој на училиштето; донесува програма за воведување на повисоки стандарди и други програми; предлага финансиски план и завршна сметка и врши и други работи утврдени со статутот на основното училиште.

4.5.7. Училишно раководство (директор и стручната служба)

Училишното раководство (директорот и стручната служба) се обучени за примена на МИО во училишните активности преку подготовкa на годишните планови за работа кои вклучуваат посебен дел за заеднички ученички активности и партнерство со други училишта. На училишното раководство му е неопходен континуиран професионален развој за поголемо успешно управување со човековите и финансиските ресурси за зајакнување на нивните капацитети за подобро справување со сите обврски на професионален начин.

4.5.8. Наставници

Наставниците од сите основни и средни училишта се обучени како да планираат и да реализираат активности за МИО во рамките на редовната настава како и во воннаставните активности со фокус на заедничките ученички активности. На наставниците и понатаму им е потребна дополнителна поддршка во применувањето на заедничките ученички активности за поттикнување и унапредување на социјализација, пријателство и заедно прифаќање меѓу учениците.

4.5.9. Родители – совет на родители

Иако родителите можат да учествуваат во секојдневните наставни активности и да бидат партнери на наставникот и училиштето воопшто, нивната вклученост е многу мала. Согласно Законот за основно образование, родителите имаат тројца претставници назначени од советот на родители во училишниот одбор. На тој начин родителите можат да учествуваат во процесот на донесување на одлуки во училиштето за предлагање на годишната програма за работа на училиштето и годишен извештај, изработка на финансиски план, донесувањена статутот на училиштето итн. Ова значи дека вклученоста на родителите во наставните и воннаставните активности може значајно да придонесе во унапредувањето на меѓуетничката кохезија на учениците од различни заедници/јазици и нивно вклучување во граѓански иницијативи и акции за подобрување на квалитеот на живеење во училиштето, локалната и општествената заедница.

5. ОБРАЗОВАНИЕТО НА НИВО НА ОПШТИНА БЕРОВО

5.1 Децентрализација во образованието на РМ

Со процесот на децентрализација во образованието се направи појасна разлика меѓу улогите, правата и обврските на властите на централното и локалното ниво. Со него се поттикна поголемо учество на локалните заедници во процесите на донесување одлуки, поактивно и потранспарентно управување со училиштата преку поголема вклученост на учесниците, и поефикасна контрола над работата и активностите во училиштата и над квалитетот на наставата. Конечно, со него се поттикнуваат општините да управуваат со финансиските средства наменети за образованието.

Општина Берово, како посебна единица на локалната самоуправа е надлежна за 1 средно училиште кое се наоѓа на подрачјето на општината со дисперзирани паралелки во општина Пехчево и две основни училишта. Со процесот на децентрализација општина Берово ги презеде следниве надлежности во областа на образованието: основање, финансирање и учество со свои

претставници во органите на управување, именување директори на основните и средното училиште.

Општините треба да влијаат на зајакнување на демократското учество во промовирање на соработка помеѓу образовните институции и локалната заедница.

5.2 Податоци за основни и средни училишта во општината

Табела 1. Листа на основни и средни општински училишта

р.б.	Име на училиштето	Основно / Средно	Град / Село
1	ООУ „Дедо Иљо Малешевски“	основно	Берово
2	ООУ „Никола Петров Русински“	основно	с.Русиново
3	ОСУ „Ацо Русковски“	средно	Берово

Табела 2. Број на наставници по наставен јазик

р.б.	Наставен јазик	Број на наставници
1	Македонски	146

Табела 3. Број на ученици по наставен јазик

р.б.	Наставен јазик	Број на ученици
1	Македонски	1187
2	Албански	
3	Турски	
4	Српски	

5.3 Советот на општината

Советот на општината е основач на училиштата и тој ги донесува годишните програми и годишните извештаи на училиштата. Членовите на советите во општините, преку соодветните комисии за образование, по правило имаат континуиран мониторинг, вклучувајќи го и периодот кога се донесуваат годишните програми и извештаи на училиштата.

Во рамките на своите надлежности, советот на општината:

- ги именува и ги разрешува претставниците во училишните одбори,
- го разгледува и го усвојува годишниот извештај за работата на училиштето,
- ја разгледува и ја усвојува годишната програма за работа на училиштето,
- го разгледува и го донесува годишниот финансиски план на училиштето,
- ја разгледува и ја усвојува завршната сметка на училиштето,
- може до ДПИ да достави барање за вонредна интегрална евалуација и екстерно проверување и оценување на напредокот и постигањата на учениците.

5.4 Подготовка на наставниците

Во секое училиште е формиран тим за училишна интеграција (СИТ), чии членови преку различни обуки стекнаа знаења и вештини за спроведување на активностите за МИО со учениците.

Стекнатите знаења и вештини, тимовите за училишна интеграција ги дисеминираат во училиштата, и со тоа сите наставници од сите основни и средни училишта во Република Северна Македонија се обучени да планираат и да спроведуваат активности за меѓуетничка интеграција во редовната настава и во воннаставните активности.

Приирање на податоци за наставниот кадар кој што не поминал на процес на обуки за МИО организирани преку Одделението за јавни дејности во Општина Берово.

- 5.4.1. Приирање на податоци за наставниот кадар кој што не поминал на обуки
 - Одделението за јавни дејности при општина Берово, во соработка со стручни служби во училиштата;
- 5.4.2. Обука на наставници и стручни соработници
 - Одделението за јавни дејности, Комисија за МИО ќе организира обуки;
- 5.4.3. Вклучување на членови на Училишни одбори, Совет на родители и НВО во МИО
 - Кратки информативни состаноци
- 5.4.4. Следење и евалуација на активностите.

6. АКТИВНОСТИ ВО УЧИЛИШТАТА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА МИО

6.1 Подрачја на планирање

6.1.1 Наставни и воннаставни активности

Општината ќе поддржува заеднички **наставни активности** (заеднички часови) со ученици од различни наставни јазици, според планиран обем и разновидност што ќе произлезе од донесените годишни програми на основните училишта, а ќе се однесуваат на МИО во делот на одржување на заедничка настава. Заедничките часови по одредени предмети со ученици од различни наставни јазици/заедници може да се одржуваат исклучиво со претходно обучување од ментори/експерти на наставниците за реализација на овој посебен вид на настава.

Општината ќе поддржува **воннаставни активности** според планиран обем и разновидност што ќе произлезе од донесените годишни програми на основните училишта, а ќе се однесуваат на МИО во делот на секции, екскурзии, натпревари, приредби, мултикултурни работилници, уметнички изведби активности на ученичките заедници, граѓански иницијативи и акции и друго.

6.2 Подобрување на интеркултурните компетенции кај учениците

Општината развива систем на организација на заеднички активности за МИО, преку организирани меѓучилишни средби на повеќејазичните и еднојазичните училишта, на кои се споделуваат искуства, се стекнуваат нови познанства, се планираат заеднички наставни и воннаставни активности. Општината ќе се грижи за подобрување на интеркултурните компетенции кај учениците, особено преку вклучување на наставници, родители и постојано зголемување на бројот на ученици од мешан етнички состав во воннаставните активности.

6.3 Размена на искуства и информации при планирање

Општината преку училиштата ќе поддржи организирање заеднички средби на стручните активи од основните училишта со цел да се разменат искуства и да се споделат информации при планирањето на заеднички наставни и воннаставни активности – интегрирани активности. Посебен акцент се дава на организирањето на заеднички часови, заеднички секции, екскурзии и приредби. Општината ќе поддржи консултативни и организациони средби со ментори/експерти за планирање на наставата, активности за МИО и сл.

6.4 Утврдување на образовните потреби на учениците

Општината ќе поддржи активности за обезбедување посебна поддршка на учениците коишто изучуваат различен јазик од мајчиниот преку организирани ликовни изложби, разни заеднички настани и меѓусебно дружење во текот на наставата и надвор од редовната настава.

6.5 Поддршка и промовирање на меѓуетнички активности

Општина Берово ќе обезбеди логистичка и финансиска поддршка за реализација на следниве училишни МИО активности:

- Афирмација на училиштата и учениците преку општинската веб страна и веб страните на училиштата;
- Презентација за најдобри практики за МИО
- Денови на интеркултура (ликовни колонии, изложба на фотографии, музички настани, поетски читања, хуманитарни акции, спортски турнири, креативни работилници)
- Покренување на младински иницијативи од страна на училишната заедница
- -Мултикултурни и интеркултурни работилници, работилници за демократска партиципација, човекови права, права на детето, мировно образование.
- Планирање и реализација на заеднички наставни часови во редовна настава.

7. УЧИЛИШНА КЛИМА И ОДНОСИ ВО УЧИЛИШТЕТО (правата на децата, еднаков и правичен третман на сите ученици, прифаќање и промовирање на мултикултурализмот)

- Општината ќе поддржува активности – работилници, средби, предавања и меѓуучилишна соработка за запознавање на родителите и наставниците за почитување на правата на децата согласно Конвенцијата за правата на децата.
- Општината ќе ги следи механизмите со кои ќе се обезбеди промоција на еднаквоста и правичноста кон децата без разлика на полот, етничката припадност, социјалното потекло и способностите.
- Општината ќе се грижи училиштата да планираат и да реализираат активности со кои учениците ќе се поттикнуваат на активно слушање, искажување на своето мислење и прифаќање на мислењето на другите во групата, демократско учество во училиштата и на ниво на заедницата, итн.
- Општината ќе се грижи училиштата да водат политика на позитивно вреднување и промовирање на родовата, етничката, културната, верската и јазичната разновидност во училиштето и во заедницата, нивно заемно прифаќање и потпирање. Општината ќе поддржи активности во кои што учениците од различните етнички/јазични заедници учат да ја почитуваат сопствената култура и традиција и културата и традицијата на другите етнички заедници во Република Северна Македонија.

8. СОРАБОТКА НА ОПШТИНАТА СО УЧИЛИШТАТА И МЕЃУУЧИЛИШНАТА СОРАБОТКА

Со цел да се поттикнуваат, поддрживаат и унапредуваат активностите за МИО и граѓанско вклучување на младите со иницијативи и во акции во заедницата, како и да се одржува и унапредува соработката на општината со училиштата за зајакнување на МИО на ниво на општина, активности што ги спроведува општината се следни:

- учество на обуки, работилници и состаноци со застапени теми и активности за МИО;
- изработка на акционен план на општината за МИО којшто се проследува на усвојување од страна на советот на општината;
- насочување, следење, координирање и поддршка на училиштата за спроведување на активностите за МИО;
- обезбедување соодветни ресурси на училиштата за спроведување на активности за МИО;
- организирање настани за промовирање на МИО на ниво на општина и вклучување на медиумите за информирање на јавноста;
- поддршка и учество во организирање на кампањи, дебати и тркалезни маси за подигнување на свесноста на населението за придобивките од МИО;
- објавување успешни приказни за МИО на општинската веб-страница;
- водење на процесот за партнерство меѓу училиштата за МИО;
- поддршка и поттик во креирање мрежа на училиштата во општината и меѓу различни општини за реализација на меѓуучилишна и меѓуопштинска соработка за МИО;
- соработка со образовните институции (МОН, БРО, ДПИ и ЦСОО), невладини организации и со други општини.

Во општината се назначува одговорно лице или тим/координативно тело за МИО и граѓанска вклученост на младите кое одржува редовна комуникација и соработка со тимовите за училишна интеграција (СИТовите). Одговорното лице или тим/координативно тело за МИО треба да бара од тимот за училишна интеграција во секое училиште да:

- испраќа глобален акционен план и детални акциони планови за активностите за МИО;
- известува редовно за датумите за активностите на МИО во училиштето (од 5- до 10 дена пред активноста);
- информира редовно за постигањата и евентуалните пречки, проблеми и предизвици во реализацијата на активностите за МИО во училиштето.

9. ПОДДРШКА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА МИО НА ПОЧЕТОКОТ НА УЧЕБНАТА ГОДИНА

Со цел да се поддржуваат училиштата во натамошното подобрување на активностите за МИО на ниво на општина како и да се согледа нивото на постигнатост на МИО и потребата од организирање натамошна поддршка и помош од општината за училиштата, одговорното лице или тим/координативно тело за МИО организира состаноци со координаторите на тимовите за училишна интеграција во текот на месец август за: известување за постигањата во МИО и граѓанска вклученост на младите во училиштата во текот на претходната учебна година; разгледување на можностите за унапредување на активностите за МИО и граѓанска вклученост на младите во училиштата и општината; планирање на активности за МИО и граѓанска вклученост на младите во наредната учебна година и внесување на истите во годишните програми за работа на училиштата за наредната учебна година. За таа цел општината ќе подготвува годишен акциски план (**прилог 1**).

10. СЛЕДЕЊЕ НА АКТИВНОСТИТЕ ЗА МЕЃУЕТНИЧКА ИНТЕГРАЦИЈА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ОСНОВНИТЕ И СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА

Следење на реализацијата на планираните активности за меѓуетничка интеграција во образованието на ниво на општина, Комисијата ќе го следи континуирано со цел давање поддршка на активностите, а на полугодишна основа ќе ги собира податоците согласно Индикаторите за планирање на постигањата, дадени во табелата.

Индикатори за планирање на постигањата за МИМО						
Индикатор (број или/и процент на ученици)	2020	2021	2022	2023	2024	Извор на податоци од Училиште - СИТ
Број на ученици вклучени во воннаставни активности реализирани самостојно во училиштата						Прилог 1.1 и 1.2
Број на ученици вклучени во воннаставни активности реализирани со партнери училиште						Прилог 1.1 и 1.2
Број на ученици вклучени во реализирани заеднички наставни активности						Прилог 1.1 и 1.2
Број на ученици вклучени во реализирани заеднички проектни активности/свободни часови						Прилог 1.2
Број на ученици вклучени во реализирани заеднички часови по практична настава						Прилог 1.2
% на обучени наставници од основно и средно образование						Прилог 2
% на обучени стручни соработници						Прилог 2
% на обучени членови на училишни одбори						Прилог 2

% на обучени директори						Прилог 2
% на училишта во кои составот на УО и СР е мултиетнички						Прилог 3.1 и 3.2
Број на иницијативи за МИО на советите на родители						Прилог 4
Број на заеднички настани						прилог 6

11. ВИДЛИВОСТ НА ПОСТИГАЊАТА НА СТРАТЕГИЈАТА

- За подобрувањето на видливоста на стратегијата општината ќе се залага активностите на училиштата редовно да се објавуваат на ВЕБ страната на секое училиште, на Веб страната на општината, ќе организира презентирање на постигањата на јавни манифестации за граѓаните на општината
- Афирмацијата на учениците и училиштата општината ќе ја реализира преку својата веб-страница, на седници на Советот на општината, преку обраќањето на Градоначалникот по донесените годишни извештаи на основните и на средните училишта, на локалните ТВ канали.
- информирање на јавноста за активностите за МИО преку користење на содржините од веб-страницата на општината, локални и национални електронски медиуми; организирање кампањи, дебати и тркалезни маси за подигнување на свесноста на населението за придобивките од меѓуетничко интегрираното образование и граѓанската вклученост на младите во општеството;
- Ќе се организираат настани од пошироко, општинско и регионално или национално значење;
- Планирање ден за МИО активности.

- **ПРИЛОГ 1. ГОДИШЕН АКЦИСКИ ПЛАН**

Очекуван резултат 1: Меѓуэтничката интеграција е составен дел од годишната програма за работа на училиштата						
	Опис на активноста	Одговорни институции	Временска рамка	Индикатори	Ресурси	Поддршка и следење
1.1.	Средби со Советот на општината	Координатор на работна група од Општина Берово Градоначалник Претседател на Совет	Септември 2020	Остварени средби Презентирана Стратегија	Листа за потпис на учесниците Фотографии од средбите Извештаи од средбите	
1.2.	Редефинирање и запознавање на училишните СИТ – ови со Стратегијата – Одделение за јавни дејности и директори на училиштата	Одделение за јавни дејности, Училишта, Комисија за Стратегија за МИО и ГА	Септември	Број на вклучени наставници во дисеминација	Извештаи од прибрани и обработени податоци	Годишно
1.3.	Обука на наставниците	Лица определени за дисеминација од општинската комисија за Стратегија за МИО	Секој зимски распуст	Број на одржани обуки Број на обучени наставници	Листа за потпис на учесниците во обуката Фотографии од обуките Извештаи од обуките	Квартално
1.3.1.	Приирање на податоци за наставниот, раководниот кадар и стручните соработници кои не учествувале на обуките за МИО	Одделение за јавни дејности при општина	Септември,	Листа на наставници	Листи	Годишно
1.4.	Планирање на МИМО активности во секоја паралелка	Училиште	Јули - Август	Планирани МИМО активности од страна на сите наставници	/	Тим за МИМО

1.4.1	Размена на идеи меѓу наставниците во врска со планираните активности по активи	Училиште	Јули - Август	Планирања на активности од наставници	/	Тим за МИМО
1.4.2	Запознавање со планираните активности на Наставнички совет и усвојување на истите	Училиште	Јули - Август	Записник од Наставнички совет	/	Тим за МИМО
1.5.	Подготовка на годишен акциски план за реализација во училиштата Подготвени посебни планови за секоја предвидена конкретна активност (секој тим реализатори го има приложено до СИТ-от својот план), подготовка на тестови	Општинска комисија за МИО и ГА, претставници од општински училишта	Септември - секоја учебна година	Изготвен годишен акциски план	Документација на Комисијата за МИО и ГА	Квартално
1.6.	План за следење и анализа на напредокот на активностите	Комисија на МИО	Септември - секоја учебна година	Извештаи, база на податоци, фотографии		2 пати годишно
1.7.	Следење и евалуација на активностите	Општинска комисија за МИО и ГА	Цела година	Оценка помеѓу планираното и реализираното	Листи, матрици, индекси	Годишно
1.8.	Обезбедување на средства во буџетот за поддршка	Совет Градоначалник	Декември секоја календарска година	Одлука на совет за наменети средства Одобрени средства за поддршка на МИО и ГВ во буџетот	Службен весник на општината	Годишно
1.9.	Состаноци на координаторите на СИТ-овите и директорите	Општинска комисија	Секој трет месец	Број на присутни	Фотографии	Квартално

					Списоци Записник од средбите	
1.9.1.	Заеднички средби координаторите на СИТ-ови и директори Тркалезна маса	Општина Берово Училишта	Секоја учебна година	Број на присутни	Фотографии Списоци Записник од средбите	Крај на учебна година
1.9.2.	Креирање на систем на соработка помеѓу општината и училиштата	Општина Берово МИО и ГВ	Континуирано	Пишан документ за заемно информирање меѓу општината и училиштата (во општината), договори за партнерските соработки меѓу училиштата, итн.	Меморандуми за соработка меѓу партнерските училишта	Годишно
1.10.	Заеднички настани за промоција организирани од страна на МОН, МЦГО и општината	Општинска комисија за МИО и ГА НВО	2019 -2024	Број на одржани средби Број на присутни	Фотографии, видеа, гостувања во тв и радио емисии	Крај на учебна година
1.11.	Поддршка и следење на балансираната застапеност	Општина Берово Координатор на комисијата	Континуирано	Број на учесници, родова застапеност, вклученост на ученици со потешкотии, итн.	Обрасци за анализа и следење	Годишно

Очекуван резултат 2:

Учениците со помош и поддршка од училиштето и од наставниците, учествуваат во различни манифестации и на натпревари од различни области што се организираат на општинско, регионално, државно или на меѓународно ниво. Учениците работат на проекти и покренуваат иницијативи од еколошка природа. Училиштето за афирмирање на воннаставните активности соодветно ги користи различните медиуми (пр. училиштен весник, училишно радио, интернет-страница, социјални мрежи, ученичко катче и сл.).

	Опис на активноста	Одговорни институции	Временска рамка	Индикатори	Ресурси	Поддршка и следење
2.1.	Заеднички настани за промоција организирани од страна на МОН, МЦГО и општината	Општинска комисија за МИО	2020 - 2025	Број на одржани средби. Број на присутни	Фотографии, видеа, гостувања во ТВ и радио емисии	Крај на учебна година
2.2.	Поддршка од општината во организирање на активности предвидени во годишните програми	Општина Берово Општинска комисија за МИО	Септември, секоја учебна година	Висина на финансиска поддршка за активностите и логистичка	Финансии	Годишно
2.3.	Креирање на механизми за промоција	Општина Берово Општинска комисија за МИО	Септември, секоја учебна година	Број на промоции Број на медиуми	Евидентни листови, фотографии, видеа, гостувања во ТВ и радио емисии	Годишно
2.4.	Објавување на информација за МИО и МА на веб страната на општината	Комисија и администратор на Веб странта	По доставени информации во соодветна фотма од Комисијата	Број на објавени информации на Веб странта за една година	Веб страна на општина, портфолио на Комисијата	
2.5.	Објавување на информација за МИО и МА на Веб страната на училиште	Тим за МИО Тим за МИО, директор, Комисија и администратор на веб страната на училиштето	По доставени информации во соодветна фотма од тим за меѓуетничка интеграција во образованието.	Број на објавени информации на веб странта за една година	Веб страна на училиштето, портфолио на Тим за МИО	

2.6.	Отварање на ФБ профил на Комисијата	Комисија	До 31.12.2020 година	Отворена ФБ страна и број на пријатели на	Увид во ФБ профил	
2.7.	Отварање на инстаграм акаунт	Комисија	До 31.12.2020 година	Отворена ФБ страна и број на пријатели на	Увид во ФБ профил	
2.8.	Организирано учество со активности за меѓуетничка интеграција во образованието	Комисија, Директори, тимови за меѓуетничка интеграција во образованието	Секоја година по повод новогодишните празници и денот на жената	Број на училишта учесници и сл.	Увид во портфолио на училишта, Комисија	
2.9.	Еколошка манifestација – Природата не моли не загадувајте БОЛИ Организирање на еколошки акции во кои ќе учествуваат ученици од повеќе училишта на општинско или меѓуопштинско ниво во зависност од остварената соработка меѓу училиштата	Училишта и Општини и објавување на нивни фејсбук и Веб страни	Во текот на учебната година при одбележување на ден според Еко календарот.	Запознавање и дружење на ученици од исти и различни етнички заедници, променета иконографија во училиштето, Месна заедница и Општина	Хартија за летоци и рекламен материјал, вреки за смет, садници, спортски реквизити и организиран превоз за ученици	Годишно
2.10.	Работилници со родители – Велигденска и Бајрамска трпеза – Убава храна за секој Подготовка на храна карактеристична за различни етнички заедници при одбележување на христијански и муслимански празник	Училишта и Општини и објавување на нивни фејсбук и веб страни	Секоја година по повод верски празници	Запознавање и дружење на ученици од исти и различни етнички заедници, променета иконографија во училиштето, Месна заедница и Општина	Потребни продукти за подготовкa на храната	Годишно

	Реализирање на ден за презентирање на МИО и МА	Комисија општина училишта	Секоја година или според согледувањата на Комисијата	Број на училишта учесници Број на учесници и сл.	Увид во портфолио на училишта, Комисија	
--	--	---------------------------	--	---	---	--

Очекуван резултат 3:

Училиштето активно е вклучено во животот на локалната заедница преку спроведување заеднички проекти и организирање и учество на настани од интерес на заедницата. Училиштето промовира волонтерско вклучување на учениците во активностите на заедницата. Заедницата се вклучува во подобрување на условите за работа во училиштето. Училиштето промовира и прифаќа вклучување волонтери од заедницата во наставните и во воннаставните активности. Тоа промовира мултиетничка интеграција и инклузивност во пошироката средина.

	Опис на активноста	Одговорни институции	Временска рамка	Индикатори	Ресурси	Поддршка и следење
3.1.	Одбележување на ЗНАЧАЈНИ ДАТУМИ	ОСУ „АЦО РУСКОВСКИ“-БЕРОВО, Општина Берово и општинските основни училишта	Годишно според согледувањата на комисијата	Број на училишта учесници Број на учесници и сл.	Увид во портфолио на училишта, Комисија	годишно
3.2.	Волонтерска акција – Кога подарувам добивам Собирна акција во храна или училишен материјал која ќе биде наменета за деца од друга етничка заедница кои спаѓаат во ранлива категорија	Училиште , Општина, Црвен крст творештво, меморирање на важни празници и развиена солидарност и толеранција	Во текот на учебната година Запознавање со културното и етничко наследство (културна и етничка различност)	Број на учесници, родова застапеност, вклученост на ученици во активноста	Материјали за изработка на хамери, честитки, финансиски средства за храна и училишен материјал	/
3.3.	Презентација на спроведените активности пред наставници, ученици, родители, општината и клучните образовни институции	ОСУ „Ацо Русковски“, Општина Берово и општинските основни училишта	На крајот на учебната година	Број на учесници, родова застапеност, вклученост на ученици во активноста	Фотографии,	

Општина Берово

Градоначалник

ЗВОНКО ПЕКЕВСКИ